

I z a b e l a S u k i e n n i c k a

Wędrówki archeologiczne po ziemi łobeskiej. **Wystawa czasowa**

Wędrówki archeologiczne to trzecia ekspozycja czasowa z cyklu prezentującego pomorskie zabytki archeologiczne. Przygotowana została przez Dział Archeologii Muzeum Narodowego w Szczecinie, głównie w oparciu o zbiory własne. Tylko jeden obiekt – sztylet brązowy z Węgorzyna – został wypożyczony z Muzeum Regionalnego w Stargardzie. Wystawa udostępniona była widzom od 19 listopada 2015 roku do 15 lutego 2016 roku w nowo powołanej siedzibie Muzeum Tradycji Regionalnych Muzeum Narodowego w Szczecinie przy ul. Staromłyńskiej 27, w tzw. Sali Błękitnej.

Trzon pokazu tworzyło pięć gablot ustawionych w otoczeniu siedmiu większych posterów oraz pogładowej osi czasu. Element wprowadzający stanowiła mapa z rozrzutem znalezisk archeologicznych wokół 43 miejscowości leżących w granicach ziemi łobeskiej. Z folderu towarzyszącego wystawie dowiedzieć się można, że określenie „ziemia łobeska” odnosi się do obszaru zajmującego dużą część Wysoczyzny Łobeskiej oraz niewielki skrawek Pojezierza Ińskiego i Pojezierza Drawskiego. Teren ten należy obecnie do powiatu łobeskiego utworzonego z gmin powiatu stargardzkiego (Łobez, Węgorzyno), gryfickiego (Resko, Radowo Małe) i goleniowskiego (Dobra), co w przeszłości pokrywało się z dawnymi powiatami niemieckimi *Regenwalde* (Resko) i częściowo *Naugard* (Nowogard). Podkreśla się, że ziemia łobeska to niezwykle malownicza kraina o doskonałych warunkach przyrodniczo-geograficznych, sprzyjających osadnictwu od pradziejów. Z tego rejonu znanych jest prawie dwa tysiące odkryć; są to przede wszystkim skarby przedmiotów z brązu, srebra i złota oraz pozostałości osad, cmentarzysk, a także grodów z różnych okresów historycznych.

Zawiłości chronologiczne dotyczące poszczególnych epok, okresów i kultur archeologicznych wydzielonych na Pomorzu Zachodnim zobrazowane zostały na okazałych rozmiarów (6,3 × 0,7 m) osi czasu wydrukowanej na specjalnie impregnowanym materiale, rozpiętym na aluminiowym stelażu. Na wystawie zaprezentowano 70 zabytków z powiatu łobeskiego obrazujących niemalże 10 tysięcy lat dziejów tego terenu, poczynając od mezolitu aż po średniowiecze.

Charakteryzowały one różne dziedziny życia dawnych mieszkańców tych ziem. W poszczególnych gablotach umieszczone zostały ozdoby ciała i stroju, przybory toaletowe, narzędzia, broń i monety, naczynia gliniane oraz rekonstrukcja unikatowego przedmiotu – trzykołowego wózka z ptaszkami glinianymi z okresu epoki brązu, który stanowi najprawdopodobniej naśladownictwo brązowych wózków kultowych znajdujących w południowej części Polski. Obiekt ten umieszczono w centralnej części wystawy zaaranżowanej w jasnej i przestronnej sali. Rekonstrukcja wózka dokonana została na podstawie dokumentacji archiwalnej przez Annę Szczucińską, pracownika Działu Konserwacji Pracowni Ceramiki Muzeum Narodowego w Szczecinie.

Do aranżacji wystawy wykorzystano cztery pionowe witryny koncentrujące się wokół piątej gabloty z opisanym wyżej wózkiem kultowym umieszczonym w centralnej części pokazu. W gablotach zastosowano kompozycję dynamiczną, kładąc akcent na pokazanie zabytków archeologicznych bardziej od strony formalno-estetycznej niż historycznej. Stworzone kompozycje miały za zadanie spotęgować wrażenia odbiorcy i skupić jego uwagę na „tu i teraz”. Tłem były barwne plansze z powiększonymi fotografiami nietuzinkowych zabytków i kilkudziesięciu komentarzami na ich temat.

Zastosowana w tym projekcie koncepcja ekspozycji tematycznej odznaczała się nieliniowym układem, który aktywizował zwiedzających. Spójny i czytelny podział ułatwiał samodzielne „odkrywanie” eksponatów i intuicyjne poruszanie się po obszarach wystawy, między strefą zabytków a strefą posterów. Tak świadomie zaprojektowana kompozycja zabytków, treści i obrazu w sposób atrakcyjny i sugestywny podkreślała przekaz, nie tylko wzmacniając jego walory poznawcze, lecz również wyzwalając u odbiorców przeżycia estetyczne.

Ekspozycję uzupełniła wydana pod redakcją kuratora Doroty Kozłowskiej i Sławomira Słowińskiego wspomniana wyżej publikacja *Wędrówki archeologiczne po ziemi łobeskiej / Archaeological Tour in Łobez Land*. Jest to trzeci już tomik z serii *Pomorskie zbiory archeologiczne Muzeum Narodowego w Szczecinie*. Zwiedzający może rozpocząć wędrówkę szlakiem odkryć archeologicznych – tak jak to proponuje katalog – od północy powiatu, mianowicie od okolic Orzeszkowa, odnajdując na wystawie pochodzący stamtąd bardzo bogaty skarb odkryty w kurhanie, składający się z denarów wybijanych w różnych mennicach niemieckich. Ułożone w rulony monety w liczbie 367, owinięte tkaniną, znaleziono w naczyniu glinianym, którego pokrywą stanowiło dno innego dużego naczynia. Skarb został zdeponowany w ziemi po 1054 roku. Dalej, poruszając się na południe, warto na dłużej zatrzymać się przy odkryciu z Wołkowa. W bagnie znaleziono tam skarb składający się z trzech mieczy brązowych datowanych na V okres epoki brązu. Jeden z nich to rzadko występujący na Pomorzu tzw. miecz antenowy, o charakterystycznym zakończeniu rękojeści

w formie dwóch spiralnych tarczek. Kolejne miejscowości, które odnajdziemy podczas *wędrówek archeologicznych* to Orle i Meszne, skąd pochodzą znaleziska siekierokrzemiennych związanych z osadnictwem neolitycznym i srebrny, tordowany naszyjnik z okresu wpływów rzymskich. W Orlem jeszcze przed 1945 rokiem odkryto natomiast spektakularny skarb złożony z trzech złotych bransolet umieszczonych w glinianym naczyniu. Ozdoby te, datowane na V okres epoki brązu, należą do najcenniejszych zabytków w zbiorach Muzeum Narodowego w Szczecinie, podobnie jak naszyjnik z Mesznego. Ciekawe znaleziska pochodzą także z Łobza. Wymienić tu można grób ciałałpalny kobiety, datowany na połowę II wieku. Jej kości złożone były w dużej zdobionej popielnicy. W pochówku odkryto grzebień kościany, szklane paciorki, okucie pasa i klucz z brązu, zapinki brązowe i żelazne, klamerkę z żelaza oraz żelazne okucie szkatułki. Wędrówka archeologiczna po ziemi łobeskiej nie może odbyć się bez wizyty w Boninie, gdzie natrafiono na skarb przedmiotów z brązu znajdującego się, jak podają źródła archiwalne, w sąsiedztwie „grobów olbrzymów”, czyli dawnych neolitycznych grobowców. Znalezisko to zawierało dwa groty, ozdobny pas i trzy spiralne naramienniki z brązu. Zabytki te ze względu na wyjątkowe walory ekspozycyjne i doskonały stan zachowania stanowią kolejny cenny zespół w zbiorach Muzeum Narodowego pokazany na wystawie. Bliżej warto przyrzeć się także obiektom z Brzeźniaka. W granicach tej miejscowości odkryto dwa cmentarzyska, z których pochodzą wyjątkowo interesujące przedmioty. Prócz naczyń glinianych i brązowych znaleziono 52 wisioriki rożkowate z tzw. białego brązu, a także wspomniany już wcześniej trzykołowy wózek z figurkami glinianych ptaszek. Wiek XIX i XX przyniosły wiele odkryć z tego miejsca: miecze, groty żelazne, obręcze, okucia drewnianego wiaderka, zapinki żelazne. Niektóre z nich można było podziwiać na ekspozycji.

Nie sposób omówić wszystkich zgromadzonych na wystawie zabytków, pochodzących z tak wielu miejsc powiatu łobeskiego. Warto więc kontynuować tę podróż sięgając do katalogu, w którym znajdują się informacje i zdjęcia. Dłuższe obcowanie z tak pięknymi przedmiotami, jakie pokazano na wystawie, możliwe jest również dzięki kompletowi zakładek do książek przygotowanych na tę okoliczność.

Wystawę otworzył Dyrektor Muzeum Narodowego w Szczecinie Lech Karwowski. Zaproszenie na uroczystość przyjął Starosta Powiatu Łobeskiego Pan Piotr Ćwikła, który także wygłosił krótką okolicznościową mowę. Po zakończeniu ekspozycji postery oraz krótki pokaz multimedialny zostały przekazane władzom powiatu łobeskiego celem udostępniania ich w lokalnych placówkach oświatowych i kulturalnych.

Ryc. 1. Otwarcie wystawy *Wędrówki archeologiczne po ziemi łobeskiej*. Fot. A. Ryś

Ryc. 2. Wystawa *Wędrówki archeologiczne po ziemi łobeskiej*. Fot. A. Ryś